Katero sodišče je pristojno

Italija

1 Ali se moram obrniti na redno civilno sodišče ali na specializirano sodišče (na primer delovno sodišče)?

V italijanskem pravnem sistemu so praviloma pristojna redna sodišča, saj imajo posebno pristojnost za spore v zvezi z osebnimi pravicami. Redni sodni organi so mirovno sodišče (*Giudice di Pace*), splošno sodišče (*Tribunale*) in pritožbeno sodišče (*Corte di Appello*). Na zadnji stopnji odloča vrhovno kasacijsko sodišče (*Suprema Corte di Cassazione*), medtem ko je ustavnopravni organ ustavno sodišče (*Corte Costituzionale*). Poleg sistema rednih sodišč obstaja tudi sistem upravnih sodišč. Upravna sodišča so pristojna za obravnavanje sporov v zvezi z legitimnimi interesi ter – na posebnih področjih, določenih z zakonom – sporov v zvezi s pravicami posameznikov, ki se nanašajo na izvajanje ali opustitev izvajanja upravnih pooblastil v zvezi z ukrepi, akti, sporazumi ali ravnanjem, ki vključujejo izvajanje navedenih pooblastil s strani javnih organov. Aktov ali ukrepov, ki jih sprejme vlada v okviru izvajanja politične oblasti, ni mogoče izpodbijati pred sodišči. Upravno pristojnost izvajajo deželna upravna sodišča (*Tribunali Amministrativi Regionali* – TAR) in državni svet (*Consiglio di Stato*) v skladu z določbami iz zakonika o upravnem postopku. Na zadnji stopnji odloča vrhovno kasacijsko sodišče, vendar le po pristojnosti. Obstaja še eno specializirano sodišče, in sicer davčno sodišče (*tributario*). Davčno pristojnost izvajajo pokrajinska davčna sodišča (*Commissioni Tributarie Provinciali* – CTP) in deželna davčna sodišča (*Commissioni Tributarie Regionali* – CTR). Davčna sodišča so pristojna za obravnavanje vseh sporov v zvezi z vsemi vrstami davkov, ne glede na njihovo poimenovanje, vključno z deželnimi, pokrajinskimi in občinskimi davki in prispevki, ki se plačujejo italijanski nacionalni zdravstveni službi, dodatnimi dajatvami in davki, s tem povezanimi sankcijami ter obrestmi in vsemi drugimi stranskimi pristojbinami. V sistemu rednih sodišč v italijanskem pravnem sistemu obstaja tudi vrsta „specializiranih“ oddelkov. Nekateri od najpomembnejših specializiranih oddelkov so: (a) oddelki, specializirani za zadeve na področju priseljevanja, mednarodne zaščite in prostega gibanja državljanov EU; (b) oddelki, specializirani za gospodarske zadeve; (c) oddelki, specializirani za kmetijske zadeve. Obstajajo tudi specializirana sodišča, kot je sodišče za mladoletnike (*Tribunale per i Minorenni*) ali sodišče za nadzor nad izvrševanjem kazenskih sankcij (*Tribunale di Sorveglianza*). Delovnopravni spori so dodeljeni rednim sodiščem, od katerih imajo nekatera posebne oddelke (delovne oddelke). Tehnično gledano pa to niso specializirani oddelki, ampak organizacijski modeli v okviru sodišč. Praviloma je splošno sodišče pristojno za vse zadeve, ki ne spadajo v pristojnost drugih sodišč. Poleg tega je izključno pristojno za vse zadeve v zvezi z davki in dajatvami (ki niso dodeljene davčnim sodiščem), statusom in sposobnostjo oseb ter častnimi pravicami, postopke za ugotovitev nepristnosti, izvršbe in na splošno vse zadeve nedoločljive vrednosti.

Mirovno sodišče je pristojno za zadeve v zvezi s premičnim premoženjem v vrednosti do 50 000 EUR, če z zakonom pristojnost zanje ni dodeljena drugemu sodišču. Od 31. oktobra 2021 bo ta vrednost znašala 30 000 EUR. Mirovno sodišče je pristojno tudi za vse zadeve v zvezi s spori iz člena 7 zakonika o civilnem postopku.

2 Kako lahko izvem, na katero sodišče naj se obrnem, kadar so pristojna redna civilna sodišča (tj. sodišča, ki so pristojna za take zadeve)?

Merilo za opredelitev sodišča, ki mu je treba predložiti spor, je „pristojnost“. V italijanskem pravnem sistemu pristojnost na splošno pomeni sklop pooblastil in nalog, ki jih lahko pravni organ izvaja. Obstajajo različne vrste pristojnosti: stvarna, krajevna, glede na stopnjo in glede na vrednost. V zvezi s civilnim postopkom pristojnost označuje raven pooblastil, dodeljenih vsakemu sodnemu organu, in torej obseg, v katerem so pooblastila navedenega organa za odločanje utemeljena. Zadevna pristojnost je opredeljena s „tehničnega vidika“, njena pravna ureditev pa je določena v členu 7 in naslednjih zakonika o civilnem postopku. Na podlagi zadevnih pravil procesna narava pristojnosti pomeni predhodno vprašanje in je torej lahko predmet odločitve v okviru spora. Če je katero koli od pravil o pristojnosti kršeno, lahko revizijski organ utemeljeno sprejme odločitev o neobstoju pristojnosti (glej člen 38 zakonika o civilnem postopku). Pristojnost v tehničnem smislu se razlikuje od tako imenovane interne pristojnosti, tj. razdelitve zadev v okviru pristojnega sodnega organa. Zadnjenavedena oblika pristojnosti, imenovana tudi tabelarna (*competenza tabellare*), je odvisna od tega, kako je splošno sodišče organizirano: na primer z notranjimi oddelki (civilni oddelek št. 1) ali ustanovitvijo subjektov, ki se osredotočajo na posebne teme (delovni oddelek), ali z ustanovitvijo ločenih subjektov. Neupoštevanje določb o dodelitvi zadev ne sproži procesnega vprašanja v zvezi s pristojnostjo, ampak pomeni preprosto organizacijsko težavo glede dodelitve zadeve v okviru sodnega organa.

Kar zadeva kraj, v katerem je treba obravnavati spor, je pristojno sodišče v kraju običajnega ali stalnega prebivališča toženca, razen če ni z zakonom določeno drugače; če to prebivališče ni znano, je pristojno sodišče v kraju začasnega bivališča toženca. Če toženec nima običajnega ali stalnega prebivališča ali začasnega bivališča v Italiji ali če kraj začasnega bivališča ni znan, je pristojno sodišče v kraju običajnega prebivališča tožnika. Pravila o krajevni pristojnosti so določena v členu 18 in naslednjih zakonika o civilnem postopku.

2.1 Ali obstaja razlika med nižjimi in višjimi rednimi civilnimi sodišči (npr. okrožna sodišča kot nižja sodišča in regionalna sodišča kot višja sodišča) in če je tako, katero sodišče je pristojno za mojo zadevo?

Sistem rednih sodišč je razdeljen na dve področji: področje kazenskega prava, kjer se odloča, ali je kazenski pregon, ki ga zoper posameznika ali subjekt uvede državni tožilec, utemeljen, in področje civilnega prava, kjer je namen pravno zaščititi pravice v okviru razmerij med posamezniki ali med posameznikom in javnim organom, kadar zadnjenavedeni pri opravljanju svojih nalog škoduje osebnim pravicam drugih oseb. Na področju kazenskega prava sodno osebje opravlja sodniške in tožilske naloge, pri čemer prve vključujejo izdajanje sodb, druge pa izvajanje preiskav (pod okriljem državnega tožilstva). Ko so navedene preiskave končane, tožilsko osebje bodisi začne kazenski postopek ali predlaga opustitev zadeve, potrdi obtožnico na sodišču in izvaja tožilske naloge na naslednjih stopnjah. V skladu z zadnjim odstavkom člena 107 italijanske ustave kazenske postopke začnejo člani državnega tožilstva (tudi če so del rednih sodišč). Med kazenskim postopkom lahko oškodovana stranka vloži premoženjskopravni zahtevek za odškodnino za škodo, ki jo je utrpela; lahko pa vloži tudi ločeno tožbo pri civilnem sodišču. Civilni in kazenski postopki so urejeni z dvema ločenima sklopoma procesnih pravil: zakonikom o civilnem postopku in zakonikom o kazenskem postopku. Redno pristojnost izvajajo „poklicni“ in „nepoklicni“ sodniki, ki so oboji del sodstva.

Na prvi stopnji so v civilnih in kazenskih zadevah pristojna:

mirovno sodišče v sestavi nepoklicnega sodnika posameznika;

redno splošno sodišče (*Tribunale Ordinario*) v sestavi sodnika posameznika ali senata sodnikov, odvisno od vrste spora;

sodišče za mladoletnike v sestavi senata sodnikov, ki mu pomagajo izvedenci;

sodišče za nadzor nad izvrševanjem kazenskih sankcij v sestavi sodnika posameznika ali senata sodnikov (ki mu pomagajo izvedenci).

Na prvi stopnji tožilske naloge izvajajo:

državni tožilec pri rednem splošnem sodišču (tudi za kazniva dejanja, ki spadajo v pristojnost mirovnega sodišča);

državni tožilec pri sodišču za mladoletnike;
državni tožilec pri pritožbenem sodišču za postopke, začete pred sodiščem za nadzor nad izvrševanjem kazenskih sankcij.
Na drugi stopnji so pristojna:
pritožbeno sodišče za pritožbe, vložene zoper sodbe, ki sta jih izdali redno splošno sodišče in sodišče za mladoletnike;
redno splošno sodišče za pritožbe, vložene zoper sodbe, ki jih je izdalo mirovno sodišče (in tudi za pritožbe, vložene zoper sklepe v zvezi z osebno svobodo);
sodišče za nadzor nad izvrševanjem kazenskih sankcij za pritožbe, vložene zoper sodbe, ki jih je izdal sodnik za nadzor nad izvrševanjem kazenskih sankcij.
Na drugi stopnji tožilske naloge izvaja državni tožilec pri pritožbenem sodišču. V zvezi z zakonitostjo sodb je pristojno vrhovno kasacijsko sodišče; v postopkih pred tem sodiščem tožilske naloge izvaja državni tožilec pri vrhovnem kasacijskem sodišču. Nazadnje je treba poudariti, da tožilski organi v Italiji vključujejo tudi državni direktorat za boj proti mafiji in terorizmu (*Direzione Nazionale Antimafia e Antiterrorismo*), ki v skladu z zakonodajnim odlokom št. 160 /06 izvaja tožilske naloge, koordinirane na državni ravni.

2.2 Krajevna pristojnost (je sodišče v mestu A ali mestu B pristojno za mojo zadevo?)

Razen če ni z zakonom določeno drugače, je pristojno sodišče v kraju običajnega ali stalnega prebivališča toženca; če to ni znano, je pristojno sodišče v kraju začasnega bivališča toženca. Če toženec nima običajnega ali stalnega prebivališča ali začasnega bivališča v Italiji ali če kraj začasnega bivališča ni znan, je pristojno sodišče v kraju običajnega prebivališča tožnika. Vendar pa obstajajo posebna pravila za določitev kraja, v katerem je treba začeti postopek: splošna in posebna pravila so določena v členu 18 in naslednjih zakonika o civilnem postopku. Različna pravila pa obstajajo tudi v posebnih zakonih, na primer zakonih s področja družin ali otrok, izvrševanja sodb ali pravic potrošnikov.

2.2.1 Splošno pravilo krajevne pristojnosti

Razen če ni z zakonom določeno drugače, je za fizične osebe pristojno sodišče v kraju običajnega ali stalnega prebivališča toženca; če to ni znano, je pristojno sodišče v kraju začasnega bivališča toženca. Če toženec nima običajnega ali stalnega prebivališča ali začasnega bivališča v Italiji ali če kraj začasnega bivališča ni znan, je pristojno sodišče v kraju običajnega prebivališča tožnika.
Če je toženec pravna oseba, je pristojno sodišče v kraju njegovega sedeža, razen če ni z zakonom določeno drugače. Če ima pravna oseba drugo poslovno enoto ali zastopnika, pooblaščenega za zastopanje na sodišču v zvezi z zahtevkom, je pristojno tudi sodišče v kraju, kjer ima navedeni zastopnik sedež ali kjer je navedena poslovna enota. Za namene določitve pristojnosti imajo družbe brez pravne osebnosti, neregistrirana združenja in odbori svoj sedež v kraju, kjer običajno opravljajo svoje dejavnosti.
V zadevah v zvezi s pravicami zoper določene osebe (*diritti di obbligazione*) je pristojno tudi sodišče v kraju, kjer je obveznost nastala ali kjer jo je treba izpolniti.

2.2.2 Izjeme od splošnega pravila

Sodišče za zadeve v zvezi z otroki (Foro per le cause relative a bambini)
Za odredbe za posredovanje v zvezi s starševsko odgovornostjo je ključno merilo običajno prebivališče otroka ob vložitvi zahtevka. Ugotoviti ga je treba na podlagi objektivnih meril; v primeru premestitve otroka to ne pomeni, da je pristojno sodišče novega prebivališča, če je preteklo minimalno, kratko časovno obdobje, pri čemer se upošteva starost otroka.
Sodišče za zadeve v zvezi z zakonsko zvezo (Foro per le cause relative al matrimonio)
Prenehanje življenjske skupnosti. V zvezi s prenehanjem življenjske skupnosti se zahtevek vloži pri sodišču v kraju, kjer je par nazadnje živel skupaj, ali če ni nikoli živel skupaj, v kraju običajnega ali stalnega prebivališča toženega zakonca. Če toženi zakonec živi v tujini ali ni dosegljiv, se zahtevek vloži pri sodišču v kraju običajnega ali stalnega prebivališča tožnika; če tudi ta živi v tujini, se lahko zahtevek vloži pri katerem koli sodišču v Italiji.
Razveza zakonske zveze. Pristojno sodišče za obravnavo vlog za razvezo civilne zakonske zveze ali prenehanje civilnih učinkov cerkvene zakonske zveze je sodišče v kraju običajnega ali stalnega prebivališča toženega zakonca, ne glede na druga merila za določitev pristojnosti, ki so podredno določena z isto pravno določbo. Skupne vloge pa se lahko vložijo pri sodišču v kraju običajnega ali stalnega prebivališča katerega koli zakonca.
Sodišče za delovnopravne zadeve (Foro per le cause di lavoro)
Na prvi stopnji je za delovnopravne spore pristojno splošno sodišče, ki deluje kot delovno sodišče. Krajevno pristojno je sodišče v kraju, kjer se je delovno razmerje začelo ali kjer ima sedež družba ali njena podružnica, ki ji je bil delavec dodeljen, ali kjer je delavec opravljal svoje storitve ob prenehanju delovnega razmerja. Ta pristojnost se ohrani po prenosu družbe ali zaprtju družbe ali njene podružnice, če je zahtevek vložen v šestih mesecih od takega prenosa ali zaprtja. Za spore v zvezi z delovnim razmerjem v izpostavah organov javne uprave je krajevno pristojno sodišče v kraju, kjer je urad, ki mu je delavec dodeljen ali mu je bil dodeljen ob prenehanju delovnega razmerja. V sporih, v katerih je ena od strank državna uprava, sodišče ne more delovati kot *foro erariale* (sodišče, pristojno za vprašanja javnih financ).
Sodišče za zadeve v zvezi s stvarnimi pravicami na nepremičninah in prisilnimi izselitvami ali zasegi (Foro per le cause relative a diritti reali e ad azioni possessorie)
Za zadeve v zvezi s stvarnimi pravicami na nepremičnem premoženju, zadeve v zvezi z najemom in brezplačnimi posojili za uporabo stavb (posodbene pogodbe) ter poslovnim najemom in zadeve v zvezi z določitvijo pogojev in upoštevanjem razdalj, določenih z zakonom, predpisi ali rabo glede zasaditve dreves in živih mej, je pristojno sodišče v kraju, kjer je stavba ali poslovna nepremičnina. Če se nepremičnina razteza čez več kot eno sodno okrožje, je pristojno sodišče v okrožju, v katerem zadevna stranka državi plačuje večino davka; če stranka ne plačuje davka, je pristojno katero koli sodišče, pristojno za okrožje, v katerem je del nepremičnine. Za prisilne izselitve ali zasege ter poročila o novih delih in morebitni škodi je pristojno sodišče v kraju, kjer se je zgodilo sporno dejanje.
Sodišče za zapuščinske zadeve (Foro per le cause ereditarie)
Pristojno je sodišče v kraju, kjer se je začel zapuščinski postopek v zadevah:
(1) v zvezi z zapuščinskimi zahtevki ali delitvijo zapuščine ali v kateri koli drugi zadevi med skupnimi dediči, namenjeni delitvi zapuščine;
(2) v zvezi z razveljavitvijo delitve zapuščine in zavarovanjem deležev, če se zadeva začne v dveh letih po razdelitvi zapuščine;
(3) v zvezi s posojili, odobrenimi pokojniku, ali volili, ki jih ima dedič, če se zadeva začne pred razdelitvijo zapuščine in vsekakor v dveh letih od začetka zapuščinskega postopka;
(4) zoper izvršitelja oporoke, če se zadeva začne v časovnem okviru, določenem v prejšnji točki.
Sodišče za zadeve med poslovnimi partnerji in med etažnimi lastniki (Foro per le cause tra soci e tra condomini)
Za zadeve med poslovnimi partnerji je pristojno sodišče v kraju, kjer ima družba sedež; za zadeve med etažnimi lastniki ali med etažnimi lastniki in samim stanovanjskim blokom je pristojno sodišče v okrožju, v katerem so skupni prostori (ali večina skupnih prostorov).
Sodišče za zadeve, ki vključujejo organe javne uprave (Foro della pubblica amministrazione)
Za zadeve, v katerih je ena od strank državna uprava, je v skladu s posebnimi zakoni o zastopanju in obrambi države na sodišču in v zadevah, določenih v njih, pristojno sodišče v kraju, kjer ima sedež generalno državno pravobranilstvo (*Ufficio dell'Avvocatura dello Stato*), v okrožju katerega ima sedež sodišče, ki bi bilo pristojno v skladu z običajnimi pravili. Kadar je upravni organ tožena stranka, se tako okrožje določi glede na sodišče v kraju, kjer je obveznost nastala ali jo je treba izpolniti ali kjer je premično ali nepremično premoženje, ki je predmet tožbe.

Izvršilno sodišče (Foro dell'Esecuzione Forzata)
Za izvršbe na premičnem ali nepremičnem premoženju je pristojno sodišče v kraju, kjer je to premoženje. Za izvršbe na motornih vozilih in prikolicah je pristojno sodišče v kraju dolžnikovega običajnega ali stalnega prebivališča, začasnega bivališča ali sedeža. Za izvršbe v zvezi z obveznostmi izvedbe ali opustitve nekega dejanja je pristojno sodišče v kraju, kjer je treba izpolniti obveznost.
Sodišče za potrošnike (Foro del Consumatore)
V zadevah v zvezi s potrošniki je pristojno sodišče v kraju, kjer ima potrošnik običajno ali dejansko stalno prebivališče. Pristojnost tega sodišča je izključna in obvezna, razen če sta se stranki dogovorili o izbiri drugega sodišča. Procesno ravnanje potrošnika, ki očitno nastopi po začetku sodnega postopka, ne more imeti enake vrednosti kot pogajanja in ne more upravičiti odstopanja od sodišča za potrošnike.

2.2.2.1 Kdaj lahko izbiram med sodiščem v kraju stalnega prebivališča toženca (sodišče, ki ga določa splošno pravilo) in drugimi sodišči?
V nekaterih zadevah se lahko spor predloži več različnim sodiščem, ki se imenujejo alternativna sodišča. To zlasti velja v zadevah v zvezi s pravicami zoper določene osebe: v takem primeru je poleg sodišča v kraju, kjer ima toženec stalno prebivališče, pristojno tudi sodišče v kraju, kjer je obveznost nastala ali jo je treba izpolniti.

2.2.2.2 Kdaj moram izbrati drugo sodišče namesto sodišča v kraju stalnega prebivališča toženca (sodišče, ki ga določa splošno pravilo)?
Sodišče v kraju običajnega prebivališča toženca ni pristojno, če je z italijansko zakonodajo določeno drugo izključno pristojno sodišče. V zvezi s tem glej poglavje 2.2.2 („Izjeme od splošnega pravila“).

2.2.2.3 Ali lahko stranki izbereta sodišče, ki običajno ne bi bilo pristojno?
Stranki se lahko dogovorita o predložitvi zadeve drugemu sodišču, razen če ni določena izključna pristojnost (ki je ni mogoče izključiti s sporazumom) (člen 20 zakonika o civilnem postopku).

3 Kako lahko izvem, na katero sodišče naj se obrnem, kadar so pristojna specializirana sodišča?
Če je pristojno specializirano sodišče, se uporabljajo merila o pristojnosti, določena v ustreznih posebnih zakonih.
Upravna sodišča. Za spore v zvezi z ukrepi, akti, sporazumi ali ravnanjem organov javne uprave je vedno pristojno deželno upravno sodišče, na območju pristojnosti katerega imajo navedeni organi sedež. Vsekakor je deželno upravno sodišče vedno pristojno za vse spore v zvezi z ukrepi, akti, sporazumi ali ravnanjem organov javne uprave, katerih neposredni učinki so omejeni na ozemlje dežele, v kateri ima navedeno sodišče sedež. Za spore v zvezi z javnimi uslužbenci je vedno pristojno sodišče, na območju pristojnosti katerega je kraj zaposlitve. V drugih zadevah je v zvezi z državnimi akti vedno pristojno deželno upravno sodišče Lacija (ki ima sedež v Rimu), v zvezi z akti nadregionalnih javnih subjektov pa deželno upravno sodišče dežele, na območju katere ima zadevni subjekt sedež.
Davčna sodišča. Pokrajinska davčna sodišča so pristojna za vse pritožbe zoper davčne organe in pobiralce davkov s sedežem v njihovem okrožju. Če je pritožba vložena zoper kateri koli oddelek davčnega urada (*Agenzia delle Entrate*), ki je pristojen za celotno Italijo ali njen del, je pristojno pokrajinsko davčno sodišče, v okrožju katerega ima sedež urad, ki je pristojen za naloge iz spornega poročila.

Sorodne povezave
► *Italijanska ustava* (EN)
https://www.senato.it/sites/default/files/media-documents/COST_INGLESE.pdf
► *Italijanski zakoni in zakoniki* (IT)
https://www.normattiva.it/?language=en
►Italijanski zakonik o civilnem postopku (IT)
http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile
►Zakonik o upravnem postopku (EN)
https://www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/wcm/idc/groups/public/documents/document/mday/mzk3/~edisp/nsiga_4276977.pdf
►Code de justice administrative (FR)
https://www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/wcm/idc/groups/public/documents/document/mday/njiz/~edisp/nsiga_4506451.pdf
► Italienische Verwaltungsprozessordnung (DE)
https://www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/wcm/idc/groups/public/documents/document/mday/nda5/~edisp/nsiga_4289867.pdf
► Italijanski pravosodni sistem (EN)
https://www.csm.it/web/csm-international-corner/consiglio-superiore-della-magistratura/sistema-giudiziario-italiano?show=true&title=&show_bcrumb=
► Zakonik o davčnem postopku (IT)
http://def.finanze.it/DocTribFrontend/getAttoNormativoDetail.do?id=%7bECD81E71-D37B-4722-AA36-116B5BCB2232%7d
► Ministrstvo za pravosodje (IT)
https://www.giustizia.it/giustizia
Zadnja posodobitev: 06/12/2023
Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezne kontaktne točke pri Evropski pravosodni mreži, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvirnika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah ter Evropska komisija ne prevzemata nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki v tem dokumentu. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.